

36560 X Jaarverslag en slotwet Ministerie van Defensie 2023
Nr. 10 Brief van de minister en staatssecretaris van Defensie
Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Den Haag, 27 juni 2024

Op 27 mei 2024 organiseerde de commissie voor de Rijksuitgaven in uw Tweede Kamer het evenement V-100. Naar aanleiding van dit evenement ontvingen wij op 30 mei 2024 een tiental vragen over het betrekken van het midden- en kleinbedrijf (MKB) bij de (opschaling van de) defensie-industrie. Met deze Kamerbrief beantwoorden wij deze vragen.

1. Welke rol ziet u voor het MKB in de voorbereiding op de mogelijke oorlogsdreiging? Wat is uw MKB-beleid? Ziet u mogelijkheden om bij projecten van een maximale financiële omvang verwerving bij Nederlandse MKB-bedrijven voor te schrijven? (p.11 jaarverslag Defensie)

3. In hoeverre wordt voor productiezekerheid naar MKB gekeken? (DPO p.7)

Antwoord vragen 1 en 3:

De geopolitieke ontwikkelingen dwingen Defensie om de strategische autonomie van Europa te versterken. We zijn daarom hard aan de slag om onze technologische voorsprong te behouden en de militaire slagkracht vergroten. Defensie onderkent hierbij het belang van de MKB-ondernemers in de Nederlandse Defensie- en Veiligheid gerelateerde technologische industriële basis (NLDTIB). Het diverse aanbod en de kennis dat het MKB bedrijfsleven meebrengt, draagt immers bij aan de noodzakelijke wendbaarheid van de krijgsmacht. Hierdoor kunnen we inspelen op nieuwe technologische toepassingen, en zijn we beter in staat het hoofd te bieden aan de onzekere geopolitieke situatie.

Vanwege de dreiging op het Europese continent is uw Kamer op 7 juni 2024 geïnformeerd over de 'Actieagenda Productie- en Leveringszekerheid munitie en defensiematerieel'. In deze actieagenda beschrijft het kabinet de inzet op het gebied van financiering van de defensie-industrie. Onderdeel van deze inzet is een onderzoek dat is gestart om zicht te krijgen op de (oorzaken van) financieringsknelpunten voor middelgrote bedrijven in de NLDTIB. In antwoord op de toezegging aan uw Kamer zal Defensie op basis van het eindadvies van het onderzoek besluiten of er in aanvulling op bestaande en nieuwe regelingen, zoals het Security Fund (SecFund), behoefte is aan de inrichting van een defensiebrede

investeringsfaciliteit¹ en/of MKB-regeling voor de defensie-industrie. Hierover wordt uw Kamer uiterlijk in het derde kwartaal 2024 nader geïnformeerd.²

Vooruitlopend op het eindadvies hebben Defensie en EZK, mede in antwoord op de motie Podt³, besloten een SecFund voor innovatieve Nederlandse startups in de defensiemarkt op te richten. Uit de tussentijdse rapportage blijkt dat het voor innovatieve ondernemingen gericht op dual use een uitdaging is om risicokapitaal uit de markt te krijgen. Het SecFund helpt startups om de periode te overbruggen tot investeringen vanuit Defensie door middel van bijvoorbeeld een order plaatsen. Het SecFund richt zich op de financiering van innovatieve startups binnen het veiligheidsdomein, met een maximale investering van 5 mln. euro per onderneming, die met hun product of dienst bijdragen aan de gewenste (toekomstige) behoeftes van Defensie.

2. Welke inspanningen onderneemt u om het MKB te betrekken bij de investeringen in Defensie projecten? Welke mogelijkheden ziet u voor de verruiming van de toepassing van artikel 346 VwEU? (p.11 jaarverslag Defensie)

6. Wat zijn de mogelijkheden om randvoorwaarden zoals voorfinanciering, verzekering etc. voor defensie-gerelateerde bedrijven te borgen? (p. 11 jaarverslag DMF)

Antwoord vragen 2 en 6:

De Europese Commissie publiceerde op 11 januari 2024 een rapport⁴ waaruit blijkt dat MKB-bedrijven die actief zijn in de defensiesector hogere drempels moeten overkomen om financiering te verkrijgen in vergelijking met MKB-bedrijven uit andere sectoren. Om investeringen in de defensiesector aan te jagen presenteerde de Europese Commissie op 12 januari 2024 de *Defence Equity Facility* en heeft de NAVO in 2023 het NAVO Innovatiefonds opgericht. Defensie verwelkomt deze initiatieven, maar er is meer nodig om de toegang tot financiering voor de defensiesector te verbeteren. Hierover is Defensie, samen met het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, in gesprek met banken en institutionele beleggers zoals pensioenfondsen. Verschillende oplossingen voor financieringsbarrières worden onderzocht. Voor de stand van zaken verwijzen wij naar de hierboven genoemde brief van 7 juni 2024.

¹ Uit een eerdere verkenning door EZK en DEF naar oplossingen voor financieringsproblematiek defensie-industrie zijn een aantal oplossingsrichtingen geïdentificeerd, zoals: vroege overheidsdeelname in publiek-private defensieprojecten of Government Owned Company Operated (GOCO) constructies.

² Toezegging Kamerstuk 31 125, nr. 124. De minister van Economische Zaken en Klimaat en de staatssecretaris van Defensie zullen de Kamer in het najaar informeren over de mogelijkheden van een revolverend fonds voor financiering van de Defensie Industrie Strategie (1-2-2023).

³ Kamerstuk 36 410 X, nr. 50 Motie Podt (13-2-2024) m.b.t. verzoek verkenning van mogelijkheden voor een garantiefonds voor innovatieve bedrijven. Uit analyse is gebleken dat innovatieve bedrijven behoefte hebben aan extra financiering, om onder andere de 'valley of death' aan het einde van de ontwikkelfase te overbruggen.

⁴ Europese Unie, 2024, Access to equity financing for European Defence SMEs.

De mogelijkheid bestaat dat Defensie in de huidige geopolitieke omstandigheden meer dan voorheen een beroep op de uitzondering van artikel 346 VWEU zal doen.

4. Kunt u inzichtelijk maken wat de knelpunten zijn waar Defensie en/of MKB-bedrijven bij het deelnemen aan defensieprojecten tegenaan loopt? Welke maatregelen neemt u om de betrokkenheid van MKB bedrijven aantrekkelijk te maken? (p. 11 jaarverslag DMF)

Antwoord vraag 4:

Defensie is zich bewust van de knelpunten voor MKB-bedrijven, bijvoorbeeld omtrent de complexiteit van aanbestedingstrajecten en financiering. Zo blijkt dat in Europa 40% van de MKB-bedrijven moeite heeft met het vinden van financiering.⁵ Zoals genoemd in het antwoord op vragen 1 en 3 wordt momenteel een onderzoek afgerond naar de (oorzaken van) financieringsknelpunten voor middelgrote bedrijven in de (Nederlandse) defensie-industrie. Hierover wordt uw Kamer uiterlijk in het derde kwartaal 2024 nader geïnformeerd.⁶ In het vierde kwartaal van dit jaar wordt uw Kamer verder geïnformeerd over de nadere invulling van het SecFund, wat startups helpt om de periode te overbruggen tot investeringen vanuit Defensie door middel van bijvoorbeeld een order.

Uw Kamer is op 5 februari 2024 geïnformeerd⁷ over de gesprekken die Defensie en het ministerie van EZK voeren met pensioenfondsen en banken, ten aanzien van de mogelijkheden voor verbetering van de financiering van de defensie-industrie. Inmiddels bereiden Defensie en het ministerie van EZK concrete voorstellen voor van Nederlandse partijen die productie willen opschalen en financieringsproblemen voor henzelf, toeleveranciers of ketenpartners voorzien. Hierbij wordt integraal gekeken wat het bedrijfsleven en de financiële sector kunnen doen om deze business case rond te krijgen, en welk bestand instrumentarium de overheid al heeft om bij te springen als dat niet zou lukken. Het kabinet houdt, in lijn met de motie Podt, de mogelijkheid open om een garantieregeling voor (delen van de) defensie-industrie in te gaan richten.⁸ Het blijkt uit andere sectoren dat dit een effectieve maatregel kan zijn.

5. De kracht van MKB ligt onder andere op het gebied van innoveren. Het proces van innovatie is nu losgekoppeld van de verwerving. Wat kan Defensie doen om van enkel betrokkenheid van MKB bij innovatie ook te gaan naar het daadwerkelijk leveren van producten aan Defensie, bijvoorbeeld als launching customer? (p.19 en 23 Jaarverslag)

Antwoord vraag 5:

⁵ Europese Commissie, Access to equity financing for European defence SMEs (Januari 2024).

⁶ Toezegging Kamerstuk 2023D04662. De minister van Economische Zaken en Klimaat en de staatssecretaris van Defensie zullen de Kamer in het najaar informeren over de mogelijkheden van een revolverend fonds voor financiering van de Defensie Industrie Strategie (1-2-2023).

⁷ Aangangsel Handelingen II 2023/24, nr. 942 (5 feb 2024) Antwoord op vragen van het lid Erkens over het artikel 'Extra munitie voor Oekraïne vergt enorme investeringen'.

⁸ Kamerstuk 36410 X, nr. 50 Motie Podt (13-2-2024).

Defensie innoveert samen met zowel het MKB, als met kennispartners- en instellingen als TNO, NLR en Marin, start-ups, overheidsinstellingen, maatschappij en de industrie. Defensie onderkent de kracht van innovatie en het belang van optreden als *launching customer*. Het succesvol naar de markt brengen van producten, met Defensie als eerste operationeel gebruiker, draagt bij aan de bescherming van de nationale veiligheid en versterkt zowel de NAVO als de EU. Tevens laten we nationale veiligheidsbelangen nadrukkelijker meewegen bij de aanschaf van materieel.

Naast verwerving van de plank, willen wij in een vroege fase van de behoeftestelling nieuwe technologische ontwikkelingen verkennen, waardoor wij innovatieve producten kunnen stimuleren met een verbinding naar de civiele markt (*dual use*). Om een voorsprong te kunnen behalen en een sterke internationale positie te bemachtigen, is het nodig om een focusgebied te kiezen. Daarom hebben wij gekozen voor vijf prioritaire technologiegebieden: intelligente systemen (zoals onbemenste systemen, AI en drones), sensoren, slimme materialen, ruimtevaart en quantumtechnologie.

Binnen de prioritaire technologiegebieden is Defensie reeds gestart met het Actieplan Onbemenste Systemen (APOS), met als doel het versterken van het ecosysteem waardoor Nederland internationaal koploper wordt in de ontwikkeling en productie van onbemenste systemen.

We kunnen het niet alleen. Slimme manieren van samenwerken en het benutten van de juiste financiële instrumenten faciliteren snelle innovaties en implementatie. Door samen te werken met de markt vergroot Defensie de kans op snelle implementatie en doorontwikkeling van producten. Om deze werkwijze te ondersteunen en in de organisatie te borgen, zijn we gestart met het inrichten van een innovatieve inkoop- en assortiments(advies)groep binnen Commando Materieel & IT (COMMIT). Deze groep legt bruggen tussen de verschillende inkoopstappen van de vraag naar oplossing, totdat een innovatief product of dienst wordt gerealiseerd en succesvoller kan worden opgeschaald en geïmplementeerd.

7. U meldt dat het percentage aankopen gecontracteerd bij een Nederlands bedrijf van 41% naar 59% gestegen is: hoeveel voor Defensie nieuwe Nederlandse opdrachtnemers zijn er in 2023 gecontracteerd? (p.41 Stand van Defensie)

Antwoord vraag 7:

In 2023 zijn ruim 500 voor Defensie nieuwe Nederlandse opdrachtnemers gecontracteerd.

8. Kunt u inzicht geven in alle Nederlandse bedrijven die potentieel voor Defensie zouden kunnen werken? Welk aandeel van de defensie-uitgaven wordt besteed bij MKB-bedrijven? (p.41 Stand van Defensie)

Antwoord vraag 8:

Het aantal Nederlandse bedrijven dat potentieel voor Defensie zou kunnen werken, is sterk afhankelijk van de voortdurend veranderende geopolitieke situatie, en daarom niet concreet te benoemen. Het is echter evident dat het Nederlandse bedrijfsleven een belangrijke rol voor Defensie vervult. Het bedrijfsleven werkt samen met marktpartijen voor diensten waarin Defensie niet zelf kan of hoeft te voorzien. Dit kunnen allerlei diensten zijn: van ziekenhuisbedden tot cybersecurity, van logistiek tot productiecapaciteit. Defensie beoogt deze strategische samenwerking verder uit te breiden en te integreren in de ontwikkeling van de krijgsmacht en bij het maken van (operationele) plannen.⁹

Defensie houdt geen gegevens bij over het aandeel van de defensie-uitgaven dat belandt bij onderaannemers en aannemers van defensie-opdrachten bij MKB-bedrijven.

9. In de kpi Europese en Internationale samenwerking stelt u dat Nederland op de vijfde plaats staat wat betreft aantal betrokken Nederlandse bedrijven. Wat wordt de positie als je de opdrachtsom aanhoudt? (p. 23 jaarverslag Defensie)

Antwoord vraag 9:

Nederland staat indicatief op de zevende plaats op de ranglijst voor het EDF werkpakket van 2022 met betrekking tot de EU contributie aan nationale partijen uit het EDF. Nog niet alle informatie over de projecten uit 2022 is publiekelijk bekend, waardoor er nog kleine wijzigingen kunnen optreden.

10. Hoe gaat u borgen dat de Nederlandse defensie-industrie betrokken wordt bij de Europese en Internationale samenwerking (bijvoorbeeld door licentie afspraken)? Op welke industriële clusters in Nederland gaat het kabinet inzetten in de EDTIB? (p.17 jaarverslag)

Antwoord vraag 10:

Bij aanbestedingen gaan nationale veiligheidsbelangen een nadrukkelijker rol spelen. Ook de versterking van de Europese en Nederlandse defensie- en veiligheid gerelateerde technologische industriële basis (NLDTIB) wordt sterker meegewogen, onder andere door in de beoordeling de overdracht van licenties, lokale productie of een specifieke rol als toeleverancier als eis op te nemen, zodat in belang van strategische autonomie, tijdige en gegarandeerde levering beter kan worden geborgd.

Nederland heeft actief bijgedragen aan het tot stand komen van de vraagbundeling en Europese productie van Patriot-raketten. Via diverse werkgroepen vindt overleg met andere landen plaats over mogelijkheden tot vraagbundeling voor versterking van de eigen capaciteiten en die voor Oekraïne. Bij het in kaart brengen van kansen voor de versterking van de defensie-industrie zijn meerwaarde en snelheid leidend.

⁹ Kamerstuk 36 124, nr. 45 (3 juni 2024) over 'Een dienmodel dat past bij een schaalbare krijgsmacht'.

Defensie streeft in het kader van de versterking van de strategische autonomie en zelfredzaamheid van Europa bijvoorbeeld naar meer productie van hoogtechnologische Battle Decisive Munition (BDM) in Europa, bijvoorbeeld in de vorm van licentieproductie van raketten. We zoeken daarbij samen met het ministerie van EZK actief naar mogelijkheden om de Nederlandse defensie-industrie te betrekken, onder meer door licentieproductie in Europa, consortiumvorming en afspraken m.b.t. industriële participatie.

Nederland zet in op 5 technologiegebieden: Intelligente Systemen, Ruimtevaart, Sensoren, Slimme materialen en Quantum zoals uiteengezet in de Kamerbrief over voortgang Uitvoeringsagenda Innovatie en Onderzoek.¹⁰

De minister van Defensie,
K.H. Ollongren

De staatssecretaris van Defensie,
C.A. van der Maat

¹⁰ Kamerstuk 31 125, nr. 130, Voortgang Uitvoeringsagenda Innovatie & Onderzoek (23-05-2024).